

charakter i dziś w zasadzie nie da się go już odtworzyć. O wyniku weryfikacji dziennikarze dowiadywali się zazwyczaj od przedstawiciela danej redakcji pracującego w komisji. Nigdy też nie otrzymali od komisji jakichkolwiek pisemnych decyzji. Prawdopodobnie weryfikatorzy (a przynajmniej część z nich) mieli świadomość tej fikcji prawnej. W każdym razie dziś możemy stwierdzić, że owa fikcja była wielopoziomowa, od pozakonstytucyjnego statusu WRON poczynając, przez nieformalny i pozastatutowy charakter Centralnego Sztabu Informacji i Propagandy oraz wojewódzkich sztabów informacji i propagandy, na komisjach weryfikacyjnych kończąc.

Może więc decydenci stanu wojennego wiedzieli, że jakiegokolwiek decyzje komisji weryfikacyjnych nie mają mocy prawnej. Tak chyba można tłumaczyć treść pism, jakie pracodawcy przesyłali zwalnianym dziennikarzom. Podawano tam formalne (i nieprawdziwe) powody zwolnień, takie jak „racjonalizacja zatrudnienia i wewnętrzne zmiany organizacyjne redakcji «Głosu Wybrzeża»” (przypadek Jerzego Saroty: dokument nr 12) lub „likwidacja tygodnika «Czas»” (przypadek Stanisława Pestki: dokument nr 18). Do argumentów o „racjonalizacji” odwoływały się potem Sądy Pracy (o czym dalej), mimowolnie wskazując zresztą na czysto polityczny charakter weryfikacji (dokument nr 42). Przy tym wszystkim trudno też nie zauważyć bałaganu biurokratycznego towarzyszącego zwalnianiu dziennikarzy. 15 lipca 1982 r. Janina Wieczerska-Zabłocka otrzymała od dyrektora GWP pismo o uzyskaniu dodatku stażowego w związku z awansem na stanowisko starszego publicysty w „Czasie”, podczas gdy od marca „Czas” był już zlikwidowany (dokument nr 27), a sama Zabłocka otrzymała wypowiedzenie z pracy 14 kwietnia z dniem 30 kwietnia. 7 kwietnia 1982 r. Rajmund Bolduan otrzymał od prezesa RSW pismo, że ten zwalnia go z pracy w związku z przejściem na emeryturę 31 grudnia 1981 r.! (dokument nr 17).

Skutki weryfikacji: skala represji i zmiany w mediach województwa gdańskiego

Najczęściej mówi się o ponad 10 proc. negatywnie zweryfikowanych dziennikarzy w skali całego kraju (z ogólnej liczby ponad 10 tys., z którymi przeprowadzono rozmowy). Takie dane w czerwcu 1982 r. podawał Wydział Prasy, Radia i Telewizji KC PZPR, raportując o ośmiuset zwolnionych dziennikarzach i około trzystu pracownikach technicznych⁷⁶. Panuje przekonanie, że w województwie

⁷⁶ Za: J. Kozłowski, *Weryfikacja dziennikarzy prasowych w okresie stanu wojennego – podstawy faktyczne i prawne, przebieg, ocena prawnokarna pod kątem przestępstw stanowiących zbrodnie komunistyczne w praktyce śledztwa Oddziałowej Komisji w Łodzi, z uwzględnieniem orzecznictwa sądów [w:] Zbrodnie przeszłości. Opracowania i materiały prokuratorów IPN, t. 4: Ściganie, red. R. Ignatiew, A. Kura, Warszawa 2012, s. 68; zob. także G. Majchrzak, *Weryfikacja dziennikarzy w okresie stanu wojennego [w:] Dziennikarze władzy, władza dziennikarzom. Aparat represji wobec środowiska dziennikarskiego 1945–1990, red. S. Ligarski, T. Wolsza, Warszawa 2010, s. 288. Z kolei w informacji Wydziału Prasy, Radia i Telewizji KC PZPR z 22 V 1982 r. mowa była o tysiącu „decyzji kadrowych” w prasie i Radiokomitecie (co należy chyba utożsamiać z negatywnymi weryfikacjami) oraz o 719 zwolnionych**

gdańskim odsetek negatywnych weryfikacji był znacząco wyższy. Przeprowadzenie pogłębionej, systematycznej analizy porównawczej między województwami, redakcjami lub sektorami mediów wymagałoby jednak oddzielnej kwerendy, dane zebrane przez różnych badaczy są bowiem niejednorodne (np. nie wiadomo, czy negatywną weryfikację można utożsamiać ze zwolnieniem) i niekiedy niepełne. Stąd zaprezentowane niżej informacje mają charakter sygnałny i raczej pogładowy niż wyczerpujący:

- w ciągu całego stanu wojennego we wszystkich redakcjach prasowych zwolniono 60 redaktorów naczelnych, 78 zastępców oraz 57 sekretarzy redakcji⁷⁷;
- w środowisku warszawskim negatywnie zweryfikowano około trzystu dziennikarzy (niemal 5 proc.)⁷⁸;
- w Komitecie ds. Radia i Telewizji (9560 pracowników) skala zwolnień sięgnęła 5,4 proc. pracowników⁷⁹ (mniej więcej połowę mogli stanowić dziennikarze);
- w Zarządzie Głównym RSW „Prasa-Książka-Ruch” z łącznej liczby 431 pracowników postanowiono zwolnić dwudziestu (4,6 proc.)⁸⁰, przy czym brak informacji o liczbie zatrudnionych oraz zwolnionych dziennikarzy;
- w województwie rzeszowskim zweryfikowano 420 dziennikarzy, z czego negatywnie 33 (7,8 proc.)⁸¹;
- w katowickim oddziale SDP (zrzeszającym dziennikarzy z województw: katowickiego, bielskiego i częstochowskiego) zwolniono 54 dziennikarzy z około 430 zrzeszonych (12,5 proc.)⁸², brakuje jednak informacji, jaki odsetek dziennikarzy z tych trzech województw posiadał członkostwo w SDP;
- w Łodzi negatywna weryfikacja dotyczyła 41 dziennikarzy z 207 zatrudnionych w regionalnym radiu i telewizji oraz RSW „Prasa-Książka-Ruch” (19,8 proc.)⁸³;
- w Krakowie wskutek negatywnej weryfikacji postanowiono zwolnić 65 osób⁸⁴, nie znamy jednak ogólnej liczby krakowskich dziennikarzy.

dziennikarzach spośród owego tysiąca (AAN, KC PZPR, 1354/XI/1018, Informacja o przeprowadzonej weryfikacji kadr dziennikarskich i sytuacji w środowisku dziennikarskim, 22 V 1982 r., k. 158). Rafał Habielski podaje, że w stanie wojennym odeszło z pracy w dziennikarstwie 2 tys. dziennikarzy, zarówno wskutek weryfikacji, jak i z innych przyczyn; nie podaje jednak źródła tej informacji (R. Habielski, *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku*, Warszawa 2009, s. 323; zob. także *Wilcze bilety. Rozmowa Błażeja Torzańskiego z Sebastianem Ligarskim*, portal sdp.pl, 11 X 2014, <http://www.sdp.pl/wywiady/10331,wilcze-bilety,1413007102>, 22 XII 2014).

⁷⁷ S. Ligarski, *Wstęp...*, s. 23.

⁷⁸ T. Ruzikowski, *Mazowsze, Warmia i Mazury* [w:] *Stan wojenny w Polsce...*, s. 324.

⁷⁹ S. Ligarski, G. Majchrzak, *Wstęp...*, s. 40. W innym opracowaniu Majchrzak podaje nieco odmienne liczby: spośród 9200 zatrudnionych w Radiokomitecie zwolniono 513, z czego 272 to dziennikarze (G. Majchrzak, *Weryfikacja dziennikarzy...*, s. 293).

⁸⁰ S. Ligarski, *Wstęp...*, s. 23.

⁸¹ D. Iwaneczko, *Opór społeczny a władza w Polsce południowo-wschodniej 1980–1989*, Warszawa 2005, s. 234–235.

⁸² J. Neja, *Górny Śląsk, Podbeskidzie, ziemia częstochowska* [w:] *Stan wojenny w Polsce...*, s. 131.

⁸³ L. Próchniak, *Ziemia łódzka i sieradzka* [w:] *Stan wojenny w Polsce...*, s. 739.

⁸⁴ E. Zajac-Goleń, *Gazeta Krakowska...*, s. 71.